

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
ЛІГА СТУДЕНТІВ АСОЦІАЦІЇ ПРАВНИКІВ УКРАЇНИ

**ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ТА БЕЗПЕКИ СУСПІЛЬСТВА**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 19-20 травня 2016 року)

Суми
Сумський державний університет
2016

орієнтири суспільної згоди у питаннях «що таке добре і що таке погано», які у сучасній культурі споживання фактично зникли [4, с. 65].

Отже, постмодернізм у праві, який відобразився, зокрема, у формуванні такого феномену, як правий нігілізм, є негативним явищем, наслідки якого мають негайно долатися, зокрема шляхом формування нового наукового уявлення більш високого рівня про сутність людини та її цінність як сутність та цінність самого права.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Турчина О.С. Правовий нігілізм: сутність та шляхи подолання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/turchina-o-s-pravoviy-nigilizm-sutnist-ta-shlyahi-podolannya/>.

2. Протасов В.Н. Теория права и государства. Проблемы теории права и государства: вопросы и ответы. / В.Н. Протасов. – М.: Новый Юрист, 1999. – 240 с.

3. Бондаревський В.Г. Правовий нігілізм в Україні та шляхи його подолання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.info-library.com.ua/books-text-11919.html>.

4. Левакин И. В. Актуальные проблемы государства и права / И. В. Левакин // Вопросы философии. – 2013. – № 1. – С. 58 – 65.

НАРОДНА ПРАВОТВОРЧА ІНІЦІАТИВА ЯК ФОРМА РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАКОНОТВОРЧИХ ПОВНОВАЖЕНЬ НАРОДУ

Рябченко Т. О.

*к.ю.н., викладач кафедри ТІДП юридичного факультету
Сумського державного університету*

У сучасних умовах реформування державно-правових інституцій, посилення глобалізаційних, інтеграційних факторів розвитку державності і правової системи в Україні, демократизації суспільного життя, поглиблення взаємодії держави та громадянського суспільства особливої актуальності набуває переосмислення сутності правотворчості і шляхів її оптимізації на прикладі безпосередньої правотворчості народу.

Правотворчість народу як самостійний вид правотворчості є безпосередньою правовою діяльністю народу, пов'язаною з прийняттям, зміною чи скасуванням актів чинного законодавства. Якщо правотворчість держави має на меті створення єдиної, внутрішньоузгодженої системи норм, яка регулює різні за змістом суспільні відносини, вдосконалення національного права, підвищення якості нормативно-правових актів, то правотворчість народу поряд із цим обумовлена необхідністю легітимації правових норм, що регулюють найважливіші суспільні відносини, самим народом, їх гарантування не лише примусовою силою держави, а й внутрішнім усвідомленням потреби виконання через власну причетність до їх встановлення [1, с. 57].

Правотворчість народу виявляє свій нерозривний зв'язок із принципом народного суверенітету та результативними формами його реалізації. Безпосередня правотворчість народу як вид правотворчості в Україні реалізується у формі референдуму (референдна правотворчість). При цьому, мова йде виключно про всеукраїнський референдум, який дозволяє народові безпосередньо приймати такі важливі акти чинного законодавства, як Конституція та закони України, вносити до них зміни.

Не менш актуальною та перспективною для України формою безпосередньої участі громадян у правотворчості є народна правотворча (конституційна, законодавча) ініціатива. Інститут народної законодавчої ініціативи передбачає, що визначена кількість громадян може запропонувати проекти законодавчих актів, зокрема проект закону про внесення змін до конституції чи інших нормативно-правових актів, шляхом внесення їх до представницького органу державної влади або винесення на референдум [2, с. 10].

На державному рівні народна правотворча ініціатива конституційована в Австрії, Албанії, Іспанії, Італії, Македонії, Польщі, Румунії, Словенії, Угорщині, Швейцарії, а також у ряді пострадянських країн, зокрема у Білорусі, Грузії, Киргизстані, Латвії, Литві.

Узагальнення досвіду розвинених демократичних країн дозволяє виділити дві моделі інституту народної правотворчої ініціативи. Перша модель реалізується у двох варіантах: народна ініціатива без залучення представницького органу та народна ініціатива, яка вноситься до представницького органу з наступним винесенням на референдум.

У першому варіанті інститут народної правотворчої ініціативи є сукупністю правових норм, які регламентують єдиний законотворчий процес, що здійснюється громадянами поза представницьким органом. Ці норми регулюють відносини щодо прийняття громадянами законів на різних стадіях законотворчого процесу. Російський правознавець В. Руденко називає такі стадії: здійснення законодавчої ініціативи; публічне обговорення законопроекту громадянами, організаціями, органами державної влади; прийняття закону (всенародне голосування щодо предмета ініціативи); набрання законом чинності [3, с. 308]. При цьому роль представницького органу мінімізована, оскільки він може розглянути пропонування громадянами законопроект, але не уповноважений вносити до нього зміни.

У другому варіанті роль громадян у правотворчості також є вирішальною. Проте представницький орган уповноважений висувати альтернативний законопроект.

Друга модель народної правотворчої ініціативи може мати такі варіанти: 1) ініціативи громадян вносяться до представницького органу для їх розгляду та прийняття. Якщо представницький орган не погоджується прийняти проект нормативно-правового акта без істотних змін, він виноситься на референдум (Латвія). Очевидно, що у разі згоди представницького органу прийняти внесений у порядку народної ініціативи закон без істотних змін розгляд законопроекту не виходить за межі цього органу, а отже, громадяни позбавлені можливості прямого волевиявлення шляхом безпосередньої участі у прийнятті представленою ними законопроекту. 2) ініціативи громадян вносяться до представницького органу, який розглядає їх та самостійно приймає щодо них рішення (Австрії, Італії, Іспанії).

Отже, народну законодавчу ініціативу пропонуємо розглядати як право чітко встановленої конституцією чи законом кількості громадян, які мають право голосу, запропонувати законопроект, що підлягає обов'язковому розгляду парламентом або виборцями на референдумі, за результатами якого приймається рішення про прийняття чи відхилення цього нормативно-правового акта.

Аналіз змісту розглядуваного інституту свідчить, що процедура реалізації права законодавчої ініціативи народу може мати подвійну об'єктивізацію: через визначення народу суб'єктом законодавчої ініціативи у парламенті та через можливість прийняття закону за ініціативи народу на референдумі.

Акцентуємо увагу на тому, що на відміну від референдуму, під час організації та проведення якого громадяни є безпосередніми учасниками законотворчого процесу (можуть самостійно розробляти та виносити на розгляд законопроект, приймають його шляхом прямого голосування), народна законодавча ініціатива передбачає формулювання та підтримку з боку визначеної кількості громадян ініціативи, унаслідок реалізації якої парламентом або безпосередньо народом може бути прийнятий закон.

Поняття «народна правотворча ініціатива» необхідно відрізнити від поняття «правотворчі пропозиції громадян», які на відміну від народної правотворчої ініціативи не є публічно-владними рішеннями. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, до яких направлені правотворчі пропозиції громадян, повинні враховувати їх у своїй діяльності, але не зобов'язані розглядати та приймати відповідні правові акти або відхиляти їх. Дійсно, якщо правотворчі пропозиції громадян є механізмом реалізації конституційного права на звернення до органів публічної влади, яке може бути здійснене одноособово та передбачає на нього відповідь, але не вимагає обов'язкового розгляду на рівні представницького органу публічної влади, то народна правотворча ініціатива є формою реалізації права громадян виступати суб'єктом правотворчого процесу, що передбачає обов'язковий розгляд внесеного проекту нормативно-правового акта представницьким органом публічної влади або виборцями на референдумі.

Досліджуючи проблеми практичної реалізації права Українського народу на законотворчу діяльність, Г. Задорожня зауважує, що механізм реалізації народної законодавчої ініціативи можливий за умови дотримання певних стандартів: а) ініціювання прийняття закону певною сукупністю голосів громадян держави; б) зміст законопроекту не може суперечити конституційному законодавству держави, за винятком тих законопроектів, які передбачають зміни до Основного Закону; в) оформлення законопроекту має відповідати вимогам законодавчої техніки держави; г) можлива попередня санкція законопроекту парламентом [4, с. 27].

Не можна не погодитися з позицією українського правознавця О. Щербанюк, яка зазначає, що законодавство про народну правотворчу ініціативу повинно розроблятися з урахуванням, але окремо від законодавства про референдум. При цьому в законі необхідно передбачити вимоги до законопроекту, порядок проведення експертизи, питання, на які повинний дати відповідь експертний висновок, а також норми, що передбачають можливість доопрацювання громадянами внесеного законопроекту після проведення його експертизи, закріпити гарантії наступного розгляду проекту громадськістю [5, с. 99].

На нашу думку, в контексті започаткованої у 2015 році конституційної реформи важливою новацією розділу Конституції України, присвяченого народовладдю, має стати запровадження в Україні такої форми безпосередньої демократії, а водночас і форми реалізації народом законотворчих повноважень, як народна законодавча ініціатива. Аналіз позитивного досвіду зарубіжних країн дозволяє запропонувати ряд положень щодо регулювання народної законодавчої ініціативи у разі визначення Українського народу суб'єктом законодавчої ініціативи у парламенті, а саме: 1) народна законодавча ініціатива може розглядатися як сформульована пропозиція щодо прийняття закону чи розгляду відповідного законопроекту або зміни конкретних норм законодавства, що підтримана не менше ніж 50 000 громадян України, які мають право голосу, та подана у встановлений законом спосіб на розгляд Верховної Ради України; 2) народна законодавча ініціатива

не допускається щодо зміни території України чи основ конституційного ладу та з питань, не віднесених до компетенції Верховної Ради України, а також питань, що спрямовані на звуження існуючого змісту й обсягу прав і свобод людини і громадянина; 3) народні законодавчі ініціативи не можуть містити питання про дострокове припинення або продовження терміну повноважень органів державної влади, органів місцевого самоврядування (інституційні питання); про запровадження, зміну та скасування податків і зборів, а також звільнення від їх сплати; про запровадження чи скасування надзвичайного чи воєнного стану; 4) проект закону у Верховній Раді України, підготовлений за процедурою народної законодавчої ініціативи, вважається невідкладним і розглядається позачергово. Його відхилення можливе лише кваліфікованою більшістю голосів парламентаріїв – не менше двох третин від їх конституційного складу.

Інсталяція у правову площину України розглядуваного інституту, з одного боку, сприятиме приверненню уваги законотворців до того сегмента законодавства, що потребує першочергового реформування, з іншого – може сприяти утвердженню правотворчості, альтернативної парламентській, яка дозволить забезпечити безперервність правотворчого процесу під час парламентської кризи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Янчук А. О. Види правотворчої діяльності народу / А. О. Янчук // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2012. – № 6. – С. 57–61.
2. Богачова О. Принцип демократизму законотворчого процесу / О. Богачова // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2012. – №. 3 – С. 5–11.
3. Руденко В. Н. Институт народной правотворческой инициативы: зарубежный опыт и его значение для Российской Федерации и ее субъектов / В. Н. Руденко // Научный ежегодник Института философии и права Уральского отделения РАН. – 2001. – № 2. – С. 303–342.
4. Задорожня Г. В. Законодавчі повноваження Українського народу / Г. В. Задорожня // Юридичний вісник. – 2009. – № 3. – С. 25–28.
5. Щербанюк О. В. Народна правотворча ініціатива як перспективний інститут прямої демократії в Україні / О. В. Щербанюк // Порівняльно-аналітичне право. – 2013. – № 3–2. – С. 97–100.

ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ВОЛОНТЕРСЬКИМ РУХОМ

Семенов В.М.

*к. держ. упр., доцент, доцент кафедри ТДП юридичного факультету
Сумського державного університету*

У зв'язку з подіями, що сьогодні відбуваються на сході України гостро постало питання допомоги армії та іншим силовим підрозділам, що приймають участь у антитерористичній операції. Проведення ретроспективних досліджень з даного питання сприятиме організації ефективного волонтерського руху, допомоги допоможе більш ефективно його організувати. У сучасній науковій літературі ця тема практично не розроблена.

Одним з прикладів ефективно організації збору коштів для потреб діючої армії був досвід Російської імперії під час російсько-японської війни 1904-1905 років. З початком війни російський імператорський флот поніс доволі суттєві втрати у корабельному складі. Так лише за кілька перших днів у корейському порту Чемульпо загинули крейсер «Варяг» та канонерський човен «Корець». Під час нічного нападу японських міноносців у Порт-Артурі були тяжко пошкоджені ескадрені броненосці «Цесаревич», «Ретвизан» та крейсер «Діана».